

EDITORIAL

Carhus Plus 2014 i l'avaluació de les revistes científiques d'història de l'art

En l'editorial del desè volum de *LOCUS AMOENUS*, publicat l'any 2010, reconeixíem la necessitat «de millorar els procediments de gestió i de transparència de les nostres revistes científiques d'història de l'art», però també denunciàvem l'escassa credibilitat que ens susciten les eines que actualment s'utilitzen per avaluar la qualitat de la investigació en el món variat de les humanitats. Molt especialment, expressàvem la nostra indignació i perplexitat davant la lamentable qualificació que les revistes hispàniques d'història de l'art havien obtingut al *CARHUS PLUS+*, l'índex de classificació encarregat per la Generalitat de Catalunya a l'Agència de Gestió d'Ajuts Universitaris i de Recerca (AGAUR).

Quatre anys després, res no sembla haver canviat. En la nova edició *CARHUS PLUS+* 2014, elaborada, en principi, amb «la finalitat de contribuir a l'avaluació de la recerca que es duu a terme en el sistema científic i universitari català amb la màxima objectivitat»¹, observem un cúmul de defectes i insuficiències en els mètodes de selecció i classificació de les revistes tant nacionals com internacionals d'història de l'art —i, per tant, en els resultats obtinguts a partir d'aquests— que ens sembla inacceptable i, fins i tot, contradictori amb «els principis d'independència, externalitat, qualitat i transparència» que s'atribueix al procediment d'avaluació en la pàgina web de l'aplicació². No entenem de quin tipus d'«independència» pot gaudir un instrument on, per exemple, la principal condició que s'estableix perquè una revista pugui accedir a la màxima categoria (A) és, ni més ni menys, que aquesta aparegui en certs índexs de rang internacional en què la sobrevaloració de les publicacions anglosaxones en detriment d'altres tradicions tan

1. http://www10.gencat.cat/agaur_web/AppJava/catala/a_info.jsp?contingut=carhus_2014.

2. http://www10.gencat.cat/agaur_web/AppJava/catala/a_info.jsp?contingut=infosistavaluacio.

sòlides com la romànica ha estat criticada infinitat de vegades. És cert que la nova versió de CARHUS privilegia la base de dades Scopus adduint-ne la seva «major cobertura de revistes no anglosaxones», però l'aclaparadora preponderància que tot allò anglosaxó té en la llista recentment publicada ens fa dubtar seriosament de l'abast real de l'esmentada cobertura: de les 115 revistes incloses dins l'àmbit anomenat «Arts» i que han estat classificades amb una A, gairebé totes —més de cent— es publiquen íntegrament en anglès i, entre les especialitzades en història de l'art, només n'hi ha una que pertany a un país de llengua romànica, l'*Archivo Español de Arte*.

Excepcionalment, CARHUS PLUS+ ha decidit alliberar d'aquest criteri únic «les revistes de catalanística, entesa aquesta com història, llengua i literatura catalanes que han obtingut millor puntuació a la classificació»: disset en total. En això, doncs, sí que s'ha adoptat un principi d'«independència», però a costa de deixar de banda els de «qualitat» i «transparència», ja que enlloc no s'explica quins han estat els criteris que han orientat l'esmentada «puntuació», ni per quina raó entre les revistes de «catalanística» no s'inclou cap de les publicacions catalanes d'història de l'art (o de musicologia, arquitectura, etc.) que promouen l'estudi i la valoració del patrimoni local tant a fora com a dins de Catalunya. Tanmateix, sí que hi figura *Ausa. Publicació del Patronat d'Estudis Osonencs*, que realitza un valuós treball en l'àmbit local, avaluada amb una A, la màxima puntuació.

Ja fa un bon grapat d'anys que la presumpta «objectivitat» dels models d'avaluació de la investigació en l'àmbit de les humanitats està suscitant un ampli malestar en la comunitat científica. La majoria dels historiadors de l'art compartim plenament la resolució de la International Association of Research Centres in the History of Art (RIHA), signada a Praga el 2011³; la filologia i la lingüística romàniques s'han posat en peu de guerra amb un breu però instructiu document redactat aquell mateix any per la SocietÀ Italiana di Filologia Romanza⁴; els editors d'un sorprenent nombre de revistes dedicades a la història de la ciència, la tècnica i la medicina han demanat conjuntament que les seves publicacions corresponents siguin eliminades de l'índex promogut per l'European Science Foundation (ERIH)⁵; i a França fins i tot existeix un blog dedicat al tema⁶.

És normal i d'allò més raonable. Malgrat l'extraordinària diversitat de les disciplines «de lletres», les crítiques apunten totes cap a la mateixa direcció i totes apel·len al sentit comú. Com diria l'escriptor Michel Houellebecq, el sistema d'avaluació de la investigació actualment dominant a una i altra banda de l'Atlàntic confon el mapa amb el territori, o la realitat científica amb la seva re-presentació pseudocientífica. Confon, d'una banda, la qualitat dels articles amb la qualitat de les revistes on es publiquen i, de l'altra, la qualitat de les revistes amb

3. http://www.sik-isea.ch/Portals/0/docs/RIHA-Measuring_Quality_Resolution.pdf

4. http://www.sifr.it/comunicazioni/documenti_valutazione/valutazione_riviste_filologia_originale_con_adesioni.pdf

5. <http://rsnr.royalsocietypublishing.org/content/63/1/1.full>

6. <http://evaluation.hypotheses.org/>

el seu «índex d'impacte» o, en llenguatge planer, *difusió*. Això equival a confondre el rovell de l'ou amb la closca i, com assenyalava fa poc el premi Nobel de Medicina Randy Schekman⁷, el que més crida l'atenció amb el que és millor. Aquesta crítica val igualment per a les humanitats i les ciències socials o per a les matemàtiques i les ciències naturals, però els prejudicis s'agreugen en el cas de les disciplines humanístiques per la simple raó que els indicadors que se'ls apliquen en els processos d'avaluació han estat concebuts per a una pràctica científica que els és totalment aliena. El fet que Scopus o CARHUS PLUS+ incorporin als seus sistemes gairebé bessons l'indicador SNIP (Source Normalized Impact per Paper) perquè es considera «més realista amb els hàbits de citació de les ciències socials i de les humanitats», no és una aportació substancial. El model pròpiament dit continua basant-se en els hàbits acadèmics de les «ciències pures» i menyspreant totes i cadascuna de les desviacions qualitatives de les disciplines humanístiques, on els temes d'interès local o regional sovint són més nombrosos que els d'interès general o que els temes candents amb alts nivells d'audiència o expectativa; on la qualitat de recerca no depèn tant de l'objecte d'estudi com del rigor metodològic i de la innovació de l'enfocament, factors que les agències tendeixen a menystenir a favor de la cosa estudiada: és més important un article «científic» sobre la circumcisió del David de Miquel Àngel, en anglès i en revista anglosaxona o italiana, que no pas una rigorosa recerca sobre miniatura quatrecentista catalana en una revista universitària catalana; on el domini de la llengua acostuma a determinar o, en tot cas, enfortir la qualitat de l'argumentació; on alguns vehicles de difusió de la recerca són encara considerats tant o més importants que les mateixes revistes científiques (des de les edicions crítiques de textos clàssics fetes pels filòlegs fins als catàlegs raonats d'exposicions en el camp de la història de l'art); i on l'índex d'impacte és més aviat irrellevant, per tot allò que ja hem dit i perquè en els nostres àmbits d'estudi se cita més per expressar una disconformitat que per qualsevol altra raó.

L'aplicació automàtica d'una pobra equació simplificadora a la investigació en les humanitats no només és una forma de procedir equivocada, ingènua i artificial, sinó també força irresponsable. A més d'enfocar l'activitat intel·lectual en termes de productivitat (és a dir, mercantilistes) i afavorir una competitivitat de caire esportiu (creant una mena d'olimpíades científiques), s'ha convertit en un factor que afecta de manera determinant qüestions tan delicades com el finançament públic de la recerca o la provisió de beques universitàries. A més, incentiva la fugida de cervells —especialment dels més joves— cap a la lliga editorial de categoria A, que com ja sabem es tracta substancialment d'una Premier League, la qual cosa provoca més danys que no pas els que es pretenien guarir. No es tracta d'abandonar el repte de l'avaluació, sinó d'adaptar els models quantitius imperants a la diversitat qualitativa de les humanitats. Pensem, sincerament, que per

7. «Por qué revistas como *Nature*, *Science* y *Cell* hacen daño a la ciencia», *El País* (12 de desembre de 2013), http://sociedad.elpais.com/sociedad/2013/12/11/actualidad/1386798478_265291.html

aconseguir-ho convindria com a mínim començar a corregir fins a tres defectes de base. En primer lloc, caldria substituir la classificació en graus (de més a menys qualitat) per un sistema coherent de categories i tipologies (local, nacional i internacional; multilingüe i monolingüe; etc.) definides en funció dels horitzons i continguts de cada revista o grups de revistes en particular. En segon lloc, s'hauria de renunciar a passar pel mateix sedàs les humanitats i les ciències socials, que tenen hàbits i orientacions ben diferents, i redefinir alhora alguns dels àmbits en què s'acostumen a subdividir les primeres, ja que disciplines com, per exemple, la història de l'art tenen més elements d'afinitat amb la història o la filologia que no pas amb el disseny o les arts escèniques. Finalment, caldria reduir el pes que en la puntuació mitjana té l'«índex d'impacte», o si més no obrir-lo a altres indicadors més rellevants per a les humanitats, com ara la incidència de la història de l'art en la conservació i transmissió a les generacions futures del patrimoni històric-artístic, reconegut motor de desenvolupament social, econòmic i —no podem oblidar-ho— cultural.

L'avaluació de la recerca és important i s'ha d'incentivar creant eines sòlides i, per tant, raonables. Només així les agències com l'AGAUR podran comptar de veritat «amb la confiança de la comunitat científica i aportar credibilitat davant dels diferents usuaris sol·licitants de beques i ajuts»⁸. El repte, però, no només l'han d'assumir les agències nacionals i supranacionals d'avaluació. També nosaltres els investigadors i, sobretot, les nostres universitats hauríem de prendre mesures coordinades en tot això per tal de convèncer les administracions que el redreçament dels models d'avaluació és tan necessari com la mateixa avaluació.

8. http://www10.gencat.cat/agaur_web/AppJava/catala/a_info.jsp?contingut=infosistavaluacio